

Правління Національного банку України
ПОСТАНОВА

Київ

Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах

Відповідно до статей 7, 15, 55¹, 56 Закону України “Про Національний банк України”, статей 15¹, 16¹, 27, 28, 29 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, статей 19, 81 Закону України “Про платіжні послуги” з метою встановлення вимог до системи внутрішнього контролю небанківських фінансових установ, платіжних установ, філій іноземних платіжних установ, юридичних осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, включаючи установи електронних грошей, операторів поштового зв'язку, які мають право надавати фінансові платіжні послуги, та небанківських фінансових груп, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк України, Правління Національного банку України **постановляє:**

1. Затвердити Положення про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах (далі - Положення), що додається.

2. Небанківським фінансовим установам, юридичним особам, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, (крім установ електронних грошей, операторів поштового зв'язку, які мають право надавати фінансові платіжні послуги), небанківським фінансовим групам, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк України:

1) привести свою діяльність у відповідність до вимог, установлених Положенням, протягом дев'яти місяців з дати набрання чинності цією постановою;.

2) протягом одного місяця з дня приведення своєї діяльності у відповідність до вимог, установлених Положенням, подати до Національного банку України письмове запевнення про запровадження системи внутрішнього контролю.

3. Платіжні установи, установи електронних грошей та оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги, зобов'язані дотримуватися вимог Положення починаючи з дня введення в дію Закону України "Про платіжні послуги".

4. Постанова набирає чинності з дня, наступного за днем її офіційного опублікування.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Інд. 33

Положення
про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових
послуг та небанківських фінансових групах

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до вимог Законів України “Про Національний банк України”, “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” (далі – Закон про фінансові послуги), “Про платіжні послуги” з урахуванням положень Директиви Європейського Парламенту і Ради 2013/36/ЄС від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних установ і пруденційний нагляд за кредитними установами та інвестиційними фірмами, про внесення змін до Директиви 2002/87/ЄС та про скасування Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС, Директиви Європейського Парламенту і Ради 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Платоспроможність II), Директиви Європейського парламенту і Ради(ЄС) 2015/2366 від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2007/64/ЄС.

2. Це Положення визначає основні цілі та засади організації та функціонування якісної та ефективної системи внутрішнього контролю, які встановлюються та виконуються за всіма напрямками діяльності небанківськими фінансовими установами, платіжними установами, філіями іноземних платіжних установ, юридичними особами, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, включаючи установами електронних грошей, операторами поштового зв'язку, які мають право надавати фінансові платіжні послуги (далі – надавач фінансових послуг), та небанківськими фінансовими групами, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснюється Національним банком України (далі – небанківська фінансова група), на всіх організаційних рівнях, та встановлює мінімальні вимоги щодо організації системи внутрішнього контролю, функціонування якої спрямоване на забезпечення досягнення надавачами фінансових послуг та небанківськими фінансовими групами цілей їх діяльності.

Надавач фінансових послуг, у статутному капіталі якого 50 і більше відсотків належить державі, зобов'язаний виконувати вимоги цього Положення, якщо вимоги до організації системи внутрішнього контролю в такому надавачі фінансових послуг не визначено іншими актами законодавства України.

3. Терміни в цьому Положенні вживаються в такому значенні:

1) внутрішні документи – документи, затверджені вищим органом управління надавача фінансових послуг та відповідальною особою небанківської фінансової групи, які поширюють свою дію на внутрішньогосподарські відносини надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи, включаючи політики за окремими напрямками діяльності, положення, інструкції, методики, правила, стратегії, розпорядження, рішення, накази або документи розроблені в іншій формі, які, серед іншого, регулюють питання щодо організації та функціонування системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи, з урахуванням вимог цього Положення;

2) ключові процеси надавача фінансових послуг - дії/операції/завдання, що виконуються структурними підрозділами/окремими працівниками надавача фінансових послуг/інформаційними системами, що мають безпосередній та істотний вплив на досягнення цілей діяльності надавача фінансових послуг, порушення здійснення контрольних заходів щодо яких може завдати істотних збитків надавачеві фінансових послуг або його клієнтам та/або може призвести до порушення вимог законодавства України;

3) комплаєнс - регламентований внутрішніми документами надавача фінансових послуг, постійний процес, що здійснюється з метою виявлення та запобігання ризикам, які можуть виникати під час здійснення надавачем фінансових послуг діяльності з надання фінансових послуг, включаючи надання фінансових платіжних послуг, внаслідок невідповідності такої діяльності вимогам законодавства України щодо здійснення такої діяльності, та являє собою:

спостереження та контроль за відповідністю внутрішніх документів, що описують внутрішні процеси, пов'язані з діяльністю надавача фінансових послуг, вимогам законодавства України, а також, якщо це передбачено спеціальними законами, за відповідністю таких внутрішніх документів бізнес-плану (стратегії), ухваленого (ухваленої) вищим органом управління надавача фінансових послуг (за наявності), відповідальним за здійснення нагляду за діяльністю такої особи;

контроль за дотриманням та виконанням працівниками надавача фінансових послуг, його внутрішніх документів, вимог законодавства України, включаючи вимоги цього Положення, а також здійснення заходів, спрямованих на управління конфліктом інтересів;

4) надавач фінансових платіжних послуг - платіжна установа, філія іноземної платіжної установи, установа електронних грошей, оператор поштового зв'язку, який має право надавати фінансові платіжні послуги;

5) система внутрішнього контролю – сукупність заходів з внутрішнього аудиту, управління ризиками, комплаєнсу та інших елементів, визначених

законодавством України, включаючи це Положення, а також політик, правил і заходів, які забезпечують функціонування, взаємозв'язок та підтримку таких заходів та елементів і спрямовані на досягнення визначених мети, цілей і вимог до діяльності надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи;

б) фінансова компанія - фінансова установа, яка не є страховиком, кредитною спілкою, ломбардом або надавачем фінансових платіжних послуг.

Інші терміни, які вживаються в цьому Положенні, використовуються в значеннях, визначених законами України та нормативно-правовими актами Національного банку України у сфері надання фінансових та фінансових платіжних послуг.

4. Національний банк України (далі – Національний банк), при здійсненні нагляду за діяльністю надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу та принципу пропорційності, оцінює якість та ефективність створеної надавачем фінансових послуг/небанківською фінансовою групою системи внутрішнього контролю, її відповідність вимогам законодавства України, включаючи вимоги цього Положення.

Національний банк під час здійснення такої оцінки враховує:

1) наявність у надавача фінансових послуг організаційної структури, побудованої з урахуванням вимог розділу IV цього Положення;

2) наявність у надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи затверджених внутрішніх документів щодо питань, врегулювання яких у внутрішніх документах, є обов'язковим у відповідності до вимог цього Положення, їх відповідність вимогам законодавства України;

3) здійснення контролю за функціонуванням системи внутрішнього контролю вищим органом управління та виконавчим органом надавача фінансових послуг;

4) здійснення надавачем фінансових послуг заходів, дотримання яких свідчить про належне впровадження та функціонування компонентів системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, визначених пунктом 21 розділу V цього Положення;

5) здійснення у надавачі фінансових послуг контрольних заходів, обов'язковість яких передбачена внутрішніми документами надавача фінансових послуг та законодавством України;

б) наявність у надавача фінансових послуг процедур контролю, що включають своєчасну фіксацію та аналіз виявлених недоліків системи

внутрішнього контролю та обставин, що їх зумовили, звітування щодо виявлених недоліків, ужиття своєчасних та адекватних заходів щодо усунення виявлених недоліків;

7) результати проведеного внутрішнього аудиту поточної діяльності надавача фінансових послуг;

8) результати проведеної надавачем фінансових послуг щорічної самостійної оцінки відповідності системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг його цілям, розміру, видам діяльності, вимогам законодавства України, включаючи вимоги цього Положення.

5. Національний банк має право з метою здійснення контролю за дотриманням надавачем фінансових послуг вимог цього Положення отримувати інформацію, пояснення та копії документів щодо системи внутрішнього контролю, включаючи, але не виключно, результати проведення надавачем фінансових послуг щорічної самостійної оцінки якості та ефективності системи внутрішнього контролю, результати проведення внутрішнього аудиту та виявлені недоліки системи внутрішнього контролю, порушення вимог законодавства України та причини, що їх зумовили, рішення прийняті з метою усунення/мінімізації виявлених недоліків.

6. Національний банк має право застосувати до надавача фінансових послуг заходи впливу, у разі порушення ним вимог цього Положення, у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку з питань застосування заходів впливу.

II. Загальні засади побудови системи внутрішнього контролю у надавачах фінансових послуг

7. Система внутрішнього контролю має забезпечувати досягнення надавачем фінансових послуг операційних, інформаційних та комплаєнс цілей, визначених у його внутрішніх документах, стратегії та/або бізнес-плані.

Операційні цілі передбачають забезпечення:

1) спрямованості процесу контролю на ефективність управління активами, зобов'язаннями та позабалансовими позиціями надавача фінансових послуг з метою досягнення прибутковості його діяльності, уникаючи або обмежуючи втрати унаслідок впливу негативних внутрішніх та зовнішніх факторів;

2) здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення всіх видів ризиків у діяльності надавача фінансових послуг на всіх організаційних рівнях.

Інформаційні цілі діяльності передбачають забезпечення цілісності, повноти та достовірності фінансової, управлінської та іншої інформації, що використовується для ухвалення управлінських рішень; створення інформаційних потоків як за вертикаллю, так і за горизонталлю організаційної структури надавача фінансових послуг. Така інформація включає звітність надавача фінансових послуг з фінансових та нефінансових питань, що надається зовнішнім та внутрішнім користувачам.

Комплаєнс цілі діяльності передбачають забезпечення організації діяльності надавача фінансових послуг з дотриманням ним та всіма працівниками надавача фінансових послуг вимог законодавства України, включаючи нормативно-правових актів Національного банку, дія яких поширюється на надавачів фінансових послуг, та внутрішніх документів.

Надавач фінансових послуг має право додатково у своїх внутрішніх документах визначати інші цілі системи внутрішнього контролю.

8. Надавач фінансових послуг запроваджує систему внутрішнього контролю шляхом:

1) прийняття внутрішніх документів, із дотриманням вимог розділу III цього Положення;

2) побудови організаційної структури надавача фінансових послуг з урахуванням вимог розділу IV цього Положення;

3) впровадження компонентів системи внутрішнього контролю, визначених в пункті 21 розділу V цього Положення.

Надавач фінансових послуг зобов'язаний після запровадження системи внутрішнього контролю забезпечувати її постійне та ефективне функціонування.

III. Вимоги до внутрішніх документів

9. Надавач фінансових послуг зобов'язаний визначати у внутрішніх документах чіткий та детальний письмовий опис процесів, які забезпечують організацію та функціонування системи внутрішнього контролю.

Фінансові компанії, ломбарди та юридичні особи, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, зобов'язані визначати у внутрішніх документах лише ключові для досягнення цілей їх діяльності процеси.

10. Перелік питань щодо внутрішнього контролю, які мають бути врегульовані у внутрішніх документах (внутрішньому документі) надавача фінансових послуг та/або небанківської фінансової групи, зазначено у додатку до цього Положення.

Надавач фінансових послуг має право поєднувати декілька питань щодо побудови та організації системи внутрішнього контролю у вигляді окремих розділів в одному внутрішньому документі.

11. Надавач фінансових послуг зобов'язаний доводити до відома працівників внутрішні документи, які містять інформацію, необхідну для належного виконання такими працівниками своїх повноважень, включаючи повноваження щодо здійснення внутрішнього контролю.

Надавач фінансових послуг зобов'язаний письмово фіксувати кожен факт ознайомлення працівника/працівників із відповідними документами, шляхом отримання підпису ознайомленого працівника та уповноваженої особи, яка забезпечила проведення ознайомлення.

12. Надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах ключові процеси:

1) вертикальної взаємодії, що застосовуються під час здійснення внутрішнього контролю між структурними підрозділами/суб'єктами різних ліній внутрішнього контролю та виконавчим органом надавача фінансових послуг;

2) горизонтальної взаємодії, що застосовуються в разі здійснення внутрішнього контролю в межах одного структурного підрозділу/функції та/або між структурними підрозділами/функціями однієї лінії внутрішнього контролю.

IV. Вимоги до організаційної структури надавача фінансових послуг

13. Система внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, з урахуванням особливостей визначених в пункті 15 розділу IV цього Положення, повинна ґрунтуватись на розподілі обов'язків між відповідальними особами та/або структурними підрозділами надавача фінансових послуг.

Розподіл обов'язків між структурними підрозділами надавача фінансових послуг повинен базуватися на системі трьох ліній внутрішнього контролю, яка передбачає, що:

1) до першої лінії внутрішнього контролю відносяться бізнес-підрозділи, підрозділи підтримки діяльності, а також працівники бізнес-підрозділів та підрозділів підтримки діяльності надавача фінансових послуг. Такі підрозділи ініціюють, здійснюють або відображають господарські операції, приймають ризики у процесі своєї діяльності та несуть відповідальність за поточне управління ризиками, здійснюють заходи з контролю у межах своєї компетенції;

2) до другої лінії внутрішнього контролю належать структурні підрозділи/особи, на яких покладено виконання функції з управління ризиками, комплаєнс та актуарна функція (лише для страховиків), а також інші структурні

підрозділи/працівники, які, відповідно до внутрішніх документів, належать до другої лінії внутрішнього контролю. Ці структурні підрозділи/особи забезпечують впевненість керівників/виконавчого органу, що здійснювані першою лінією внутрішнього контролю заходи з контролю та управління ризиками є ефективними, відповідають вимогам законодавства України та внутрішнім документам надавача фінансових послуг;

3) до третьої лінії внутрішнього контролю належить структурний підрозділ/окрема посадова особа визначена вищим органом управління для проведення внутрішнього аудиту, що здійснює оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній внутрішнього контролю, загальну оцінку ефективності системи внутрішнього контролю з урахуванням вимог, установлених Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

14. Відокремлені підрозділи надавача фінансових послуг, в залежності від їх розміру, функцій та повноважень, якими вони наділені відповідно до внутрішніх документів надавача фінансових послуг, можуть бути віднесені надавачем фінансових послуг до першої лінії внутрішнього контролю та/або мати у своїй структурі розподіл функцій за трьома лініями внутрішнього контролю.

15. Надавач фінансових послуг залежно від виду діяльності, розміру та з урахуванням вимог законодавства України має право створювати не всі структурні підрозділи та/або визначати не всіх осіб, на яких покладатимуться відповідні функції в рамках системи трьох ліній внутрішнього контролю, визначені у пункті 13 розділу IV цього Положення, забезпечивши при цьому розподіл функцій із дотриманням обмежень щодо конфлікту інтересів на рівні керівників, підрозділів, працівників першої, другої і третьої ліній внутрішнього контролю.

Надавач фінансових послуг при цьому повинен забезпечити незалежність другої та третьої ліній внутрішнього контролю.

16. Суб'єктами внутрішнього контролю надавача фінансових послуг є вищий орган управління страховика, кредитної спілки, фінансової компанії, надавача фінансових платіжних послуг, ломбарда та юридичної особи, яка не є фінансовою установою, але має право надавати окремі фінансові послуги, визначені пунктами 17, 19, 20 розділу IV цього Положення, виконавчий орган, всі підрозділи та працівники надавача фінансових послуг, які здійснюють внутрішній контроль відповідно до повноважень, визначених внутрішніми документами.

17. Вищим органом управління страховика щодо внутрішнього контролю для цілей цього Положення, вважається залежно від організаційно-правової

форми страховика, наглядова рада страховика (у разі створення) та/або загальні збори, а щодо затвердження річних результатів діяльності (включаючи річні звіти) – загальні збори.

18. Структурні підрозділи/особи, на яких покладено виконання актуарної функції, належать до суб'єктів другої лінії внутрішнього контролю страховиків.

19. Вищим органом управління кредитної спілки щодо внутрішнього контролю для цілей цього Положення, вважається спостережна рада кредитної спілки, а щодо затвердження річних результатів діяльності кредитної спілки (включаючи річні звіти) – загальні збори її членів.

20. Вищим органом управління фінансової компанії, надавача фінансових платіжних послуг, ломбарда та юридичної особи, яка не є фінансовою установою, але має право надавати окремі фінансові послуги, для цілей цього Положення, вважається, залежно від організаційно-правової форми, наглядова/спостережна рада (за її відсутності - загальні збори), а щодо затвердження річних результатів діяльності (включаючи річні звіти) – загальні збори.

V. Компоненти системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг

21. Система внутрішнього контролю надавача фінансових послуг має включати такі компоненти:

1) контрольне середовище, вимоги до якого встановлюються розділом VI цього Положення;

2) оцінка ризиків, вимоги до якої встановлені розділом VII цього Положення;

3) контрольна діяльність, вимоги до якої встановлені розділом VIII цього Положення;

4) контроль за інформаційними потоками та комунікаціями, вимоги до якого встановлені розділом IX цього Положення;

5) моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю, вимоги до якого встановлені розділом X цього Положення.

22. Надавач фінансових послуг визначає у своїх внутрішніх документах кожен із компонентів системи внутрішнього контролю, визначених пунктом 21 розділу V цього Положення.

VI. Контрольне середовище надавача фінансових послуг

23. Компонент контрольне середовище становить методологічні та організаційні засади функціонування системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг.

24. Заходами, дотримання яких свідчить про належне впровадження та функціонування контрольного середовища як компонента системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, є:

1) надавачем фінансових послуг затверджено, доведено до відома всіх працівників та контролюється дотримання і належне виконання внутрішнього документу (внутрішніх документів), який визначає стандарти етичної поведінки працівників, порядок здійснення внутрішніх та зовнішніх комунікацій;

2) надавачем фінансових послуг визначено порядок дій та повноваження осіб, відповідальних за здійснення контролю за діяльністю структурних підрозділів/осіб, на яких покладено виконання окремих функцій у системі трьох/двох ліній внутрішнього контролю щодо належності функціонування системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг;

3) створено організаційну структуру надавача фінансових послуг, яка забезпечує побудову системи внутрішнього контролю, у рамках якої чітко визначено та розподілено повноваження між суб'єктами внутрішнього контролю;

4) надавач фінансових послуг, з урахуванням цілей його діяльності, забезпечує створення умов, необхідних для залучення та навчання працівників, шляхом опису відповідних процесів у внутрішніх документах та виділення необхідних коштів (за потреби);

5) суб'єкти внутрішнього контролю надавача фінансових послуг несуть відповідальність за виконання ними своїх обов'язків.

25. Вищий орган управління надавача фінансових послуг як суб'єкт внутрішнього контролю:

1) визначає цілі діяльності надавача фінансових послуг та встановлює шляхи їх досягнення;

2) затверджує організаційну структуру системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, яка забезпечує ефективне функціонування системи внутрішнього контролю;

3) затверджує внутрішні документи, якими здійснюється делегування повноважень вищого органу управління надавача фінансових послуг у процесі здійснення внутрішнього контролю (крім повноважень, віднесених до виключної компетенції вищого органу управління);

4) погоджує залучення/ призначення/ звільнення/ припинення повноважень голови та членів колегіального виконавчого органу/ одноосібного виконавчого органу, керівників підрозділів/осіб, на яких покладено виконання функцій управління ризиками/ комплаєнс/ актуарних розрахунків/внутрішнього аудиту;

5) розглядає звіти про результати здійснення моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю, проведеного в рамках діяльності другої та третьої ліній внутрішнього контролю та приймає за результатами розгляду рішення про здійснення/нездійснення відповідних заходів;

6) розглядає звіти про результати виконання заходів, спрямованих на підвищення ефективності системи внутрішнього контролю, звіти про проведення щорічної самооцінки та приймає рішення про досягнення або недосягнення поставлених у рішенні завдань, а також рішення щодо додаткових заходів у таких випадках.

26. Виконавчий орган надавача фінансових послуг як суб'єкт внутрішнього контролю:

1) забезпечує діяльність надавача фінансових послуг, спрямовану на належне функціонування системи внутрішнього контролю;

2) забезпечує функціонування інформаційних систем, що забезпечують здійснення внутрішнього контролю;

3) забезпечує суб'єктів першої-третьої ліній внутрішнього контролю ресурсами, необхідними для належного виконання повноважень;

4) здійснює поточне управління діяльністю суб'єктів першої та другої (за наявності) ліній внутрішнього контролю;

5) розглядає та оцінює результати здійснення внутрішнього контролю, інформацію про виявлені у системі внутрішнього контролю порушення/недоліки;

6) приймає рішення про здійснення заходів щодо усунення/мінімізації порушень/недоліків, виявлених у системі внутрішнього контролю уповноваженими суб'єктами першої та другої (за наявності) ліній внутрішнього контролю, зовнішніми аудиторами та/або Національним банком;

7) здійснює поточний контроль за виконанням рішень про застосування заходів усунення/мінімізації порушень/недоліків, виявлених у системі внутрішнього контролю уповноваженими суб'єктами першої-третьої ліній внутрішнього контролю, зовнішніми аудиторами та/або Національним банком.

27. Суб'єкти трьох ліній внутрішнього контролю надавача фінансових послуг зобов'язані:

1) дотримуватись вимог законодавства України, включаючи нормативно-правові акти Національного банку, внутрішніх документів надавача фінансових послуг, у межах повноважень виконувати рішення про застосування заходів усунення/мінімізації порушень/недоліків, виявлених у системі внутрішнього контролю уповноваженими суб'єктами першої-третьої ліній внутрішнього контролю, зовнішніми аудиторами та/або Національним банком;

2) діяти у межах своїх повноважень, виконувати покладені на них виконавчим органом обов'язки щодо внутрішнього контролю;

3) проходити навчання, призначене/організоване надавачем фінансових послуг із метою підвищення рівня кваліфікації у сфері внутрішнього контролю, порядок, умови та періодичність проведення якого визначає надавач фінансових послуг у своїх внутрішніх документах.

VII. Оцінка ризиків, притаманних надавачу фінансових послуг

28. Надавач фінансових послуг упроваджує оцінку ризиків як компонент системи внутрішнього контролю.

29. Надавач фінансових послуг забезпечує впровадження та функціонування системи управління ризиками відповідно до вимог нормативно-правового акту Національного банку з питань організації системи управління ризиками надавачів фінансових послуг.

30. Структурний підрозділ/ окрема посадова особа, визначена вищим органом управління надавача фінансових послуг для проведення внутрішнього аудиту, оцінює ефективність системи управління ризиками надавача фінансових послуг відповідно до нормативно-правового акту Національного банку з питань організації системи управління ризиками надавачів фінансових послуг.

31. Заходи, дотримання яких свідчить про впровадження та функціонування системи управління ризиками як компонента системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг:

1) надавачем фінансових послуг визначено цілі, що забезпечують ідентифікацію та оцінку ризиків його працівниками;

2) надавач фінансових послуг на всіх організаційних рівнях виявляє ризики, притаманні його діяльності, та визначає заходи щодо управління такими ризиками;

3) надавач фінансових послуг оцінює ризик вчинення шахрайських дій працівниками надавача фінансових послуг як перешкоди до досягнення встановлених цілей;

4) надавач фінансових послуг аналізує та враховує у своїй діяльності зміни у ринковому та регуляторному середовищі, які можуть суттєво вплинути на систему внутрішнього контролю.

VIII. Контрольна діяльність надавача фінансових послуг

32. Надавач фінансових послуг здійснює контрольну діяльність шляхом:

1) запровадження та виконання заходів з контролю щодо усіх процесів та на всіх організаційних рівнях;

2) розгляду звітів, підготовлених за результатами здійснення контрольних заходів.

33. Надавач фінансових послуг розробляє та контролює виконання внутрішніх документів, що встановлюють:

1) види, періодичність та порядок здійснення заходів з контролю;

2) структурні підрозділи/працівників, відповідальних за проведення заходів з контролю;

3) види, періодичність та порядок підготовки звітності (управлінської, фінансової, статистичної, податкової);

4) періодичність та порядок розгляду звітів;

5) осіб/ органів управління надавача фінансових послуг, уповноважених здійснювати розгляд звітів.

34. Надавач фінансових послуг здійснює заходи з контролю з метою запобігання, виявлення та усунення порушень законодавства України та внутрішніх документів.

Надавач фінансових послуг зобов'язаний здійснювати внутрішній контроль за дотриманням законодавства України про захист прав споживачів фінансових послуг.

Надавач фінансових послуг зобов'язаний забезпечити розроблення, впровадження та застосування механізмів внутрішнього контролю при організації внутрішніх процесів, а також у разі залучення третіх осіб до надання та/або рекламування послуг, за умови дотримання законодавства України про захист прав споживачів фінансових послуг, та несе відповідальність за недотримання вимог такими особами.

35. Заходи, дотримання яких свідчить про впровадження та ефективне функціонування контрольної діяльності як компонента системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг:

1) надавач фінансових послуг затвердив внутрішні документи, які регулюють питання, визначені у пункті 33 розділу VIII цього Положення та довів їх до відома всіх суб'єктів внутрішнього контролю (у межах їх компетенції);

2) надавач фінансових послуг визначив у внутрішніх документах види контрольної діяльності над інформаційними системами і технологіями (за потреби).

36. Надавач фінансових послуг має враховувати під час розробки та перегляду контрольних заходів:

1) зміни в ринковому середовищі та законодавстві України, включаючи зміни у законодавстві України про захист прав споживачів фінансових послуг;

2) адекватність установлених заходів з контролю щодо кожного з суттєвих видів ризиків, визначених у відповідності до нормативно-правового акту Національного банку, що встановлює вимоги до організації системи управління ризиками;

3) ефективність застосованих у минулих періодах окремих видів заходів з контролю;

4) можливість моніторингу здійснення певного виду контролю.

37. Система внутрішнього контролю надавача фінансових послуг може включати здійснення таких видів заходів з контролю:

1) залежно від моменту здійснення контролю:

попередній - передує виконанню дії або операції;

поточний - здійснюється під час виконання дії або операції;

подальший - здійснюється після виконання дії або операції, та спрямований на виявлення недоліків, виправлення допущених помилок;

2) залежно від призначення контролю:

превентивний - спрямований на попередження порушень та ризиків;

виявляючий - спрямований на виявлення порушень та ризиків;

коригуючий - спрямований на уникнення/пом'якшення реалізованих ризиків та їх наслідків у майбутньому;

3) залежно від суб'єкта контролю:

самостійний контроль - здійснюється працівником самостійно;

колективний контроль - здійснюється двома (або більше) працівниками;

колегіальний контроль - здійснюється колегіальним органом;

автоматизований контроль - здійснюється автоматизованою інформаційною системою;

4) залежно від періодичності здійснення:

функціональний (постійний) - проводиться на регулярній основі;

періодичний - проводиться згідно з установленою у внутрішніх документах періодичністю;

5) залежно від обсягів контролю:

повний - охоплює весь обсяг відповідного процесу;

портфельний - проводиться за групами функцій, операцій, договорів;

вибірковий - проводиться за окремими відібраними елементами відповідного процесу.

38. Контрольна діяльність надавача фінансових послуг над інформаційними системами і технологіями визначається у внутрішніх документах та може включати:

1) контроль за збереженням цілісності та доступності інформації, яка зберігається із використанням інформаційних систем та технологій, що має право забезпечуватись шляхом забезпечення резервування (копіювання) такої інформації, відновлення функцій інформаційних систем та технологій, які були пошкоджені внаслідок форс-мажорних обставин або технічних збоїв;

2) управління доступами до певних систем, технологій та/або інформації, які використовуються надавачем фінансових послуг;

3) контроль за інформаційними системами та технологіями під час їх придбання, розроблення або супроводження.

39. Надавач фінансових послуг визначає осіб відповідальних за здійснення контрольних заходів, підготовку та опрацювання звітів про результати

здійснення контрольних заходів за горизонтальною та вертикальною взаємодією та з урахуванням принципу недопущення конфлікту інтересів.

40. Суб'єкти першої лінії внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, у межах компетенції:

1) здійснюють заходи з контролю, обов'язок із виконання яких передбачено у внутрішніх документах надавача фінансових послуг, на постійній основі та несуть відповідальність за їх належне і своєчасне виконання;

2) здійснюють оцінку ризиків, пов'язаних із їх діяльністю;

3) мають право ініціювати/брати участь у періодичній розробці/перегляді процесу внутрішнього контролю.

41. Суб'єкти другої лінії внутрішнього контролю надавача фінансових послуг:

1) беруть участь в обранні та визначенні виконавчим органом видів контрольної діяльності;

2) консультують виконавчий орган з питань розробки/перегляду внутрішніх документів, які визначають процес здійснення кожного з видів контрольної діяльності, та окремих процедур внутрішнього контролю;

3) здійснюють контроль та моніторинг виконання суб'єктами першої лінії внутрішнього контролю заходів з контролю;

4) здійснюють контроль за дотриманням вимог законодавства України про захист прав споживачів фінансових послуг, внутрішніх документів та процесів;

5) здійснюють контрольну діяльність над інформаційними системами і технологіями;

6) перевіряють відповідність внутрішніх документів надавача фінансових послуг законодавству України;

7) перевіряють відповідність здійснюваних суб'єктами першої лінії внутрішнього контролю заходів з контролю, внутрішнім документам надавача фінансових послуг;

8) здійснюють контрольну діяльність з недопущення конфлікту інтересів;

9) відповідають за належне та своєчасне інформування суб'єктів внутрішнього контролю щодо внутрішніх документів та внесених до них змін,

які визначають процедури здійснення кожного з видів контрольної діяльності та окремих процедур внутрішнього контролю;

10) складають звіти, у межах компетенції, щодо реалізації контрольної діяльності/моніторингу, які мають бути надані для оцінки та розгляду вищому органу управління та виконавчому органу (за потреби).

42. Суб'єкти третьої лінії внутрішнього контролю надавача фінансових послуг:

1) забезпечують впевненість вищого органу управління у тому, що обрані та визначені у внутрішніх документах надавача фінансових послуг заходи з контролю належним чином регламентовані, виконуються уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю, відповідають цілям надавача фінансових послуг, є ефективними та достатніми для їх реалізації, шляхом проведення внутрішнього аудиту, складення звітів та подання їх на розгляд вищому органу управління та для ознайомлення виконавчому органу;

2) надають пропозиції з питань розробки/перегляду процесу здійснення заходів з контролю та/або окремих процедур внутрішнього контролю.

43. Надавач фінансових послуг зобов'язаний проводити щорічну самостійну оцінку відповідності системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг (далі – щорічна самооцінка) його цілям, розміру, видам діяльності, вимогам законодавства України, включаючи вимоги цього Положення, із обов'язковим урахуванням результатів здійснення контрольної діяльності та заходів з моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг.

Результати проведеної щорічної самооцінки мають бути викладені у формі звіту за підписом уповноваженого працівника надавача фінансових послуг/керівника підрозділу, відповідального за складення такого звіту.

Звіт про результати щорічної самооцінки має включати оцінку за кожним компонентом системи внутрішнього контролю, визначеним у пункті 21 розділу V цього Положення. Звіт про результати щорічної самооцінки може містити іншу інформацію, обов'язковість включення якої визначено у внутрішньому документі надавача фінансових послуг.

IX. Контроль за інформаційними потоками та комунікаціями надавача фінансових послуг

44. Надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах порядок здійснення суб'єктами внутрішнього контролю зовнішніх та внутрішніх комунікацій, порядок використання та отримання інформації.

45. Заходами, дотримання яких свідчить про впровадження та ефективне функціонування контролю за інформаційними потоками та комунікаціями як компонента системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, є:

1) надавач фінансових послуг використовує у своїй діяльності інформацію, яка відповідає критеріям зазначеним критеріям, які свідчать про забезпечення якості інформації, в пункті 46 розділу IX цього Положення, у порядку визначеному внутрішніми документами;

2) надавач фінансових послуг проводить внутрішні комунікації, необхідні для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього контролю;

3) надавач фінансових послуг проводить зовнішні комунікації щодо питань, пов'язаних з ефективним функціонуванням системи внутрішнього контролю.

46. Критеріями, які свідчать про забезпечення якості інформації, що створюється, використовується та отримується надавачем фінансових послуг у своїй діяльності є її:

1) актуальність – надавач фінансових послуг забезпечує внесення змін до інформації та повідомлення заінтересованих осіб про такі зміни, протягом розумного строку з моменту настання обставин, що спричинили необхідність їх внесення;

2) коректність - надавач фінансових послуг забезпечує достовірність та повноту інформації;

3) цілісність – надавач фінансових послуг зобов'язаний вживати заходи, включаючи використання інформаційних систем і технологій, які спрямовані на захист інформації від спотворення, пошкодження, втрати або знищення;

4) збереження – інформація має зберігатись протягом всього строку її використання надавачем фінансових послуг, але не менше строків визначених законодавством України та внутрішніми документами;

5) доступність – надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах переліки інформації, яка є:

загальнодоступною;

з обмеженим доступом - може бути отримана та/або використана суб'єктами внутрішнього контролю виключно у межах їх повноважень;

б) достатність - рівень деталізації інформації має відповідати потребам внутрішніх та зовнішніх користувачів.

47. Надавач фінансових послуг зобов'язаний визначити у внутрішніх документах порядок проведення перевірки якості інформації, включаючи її відповідність критеріям, визначеним у пункті 46 розділу IX цього Положення, достовірність джерела походження такої інформації.

Перевірка якості інформації має здійснюватися уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю.

48. Надавач фінансових послуг має забезпечити суб'єктів внутрішнього контролю можливістю використовувати інформаційні системи та технології, функціональні можливості яких дозволяють проведення перевірки дотримання критеріїв якості інформації, визначених у пункті 46 розділу IX цього Положення.

49. Надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах порядок здійснення внутрішніх комунікацій за різними напрямками, а саме:

1) між суб'єктами однієї лінії внутрішнього контролю, виконавчим органом та вищим органом управління:

за висхідною лінією підпорядкування;

за низхідною лінією підпорядкування;

2) між суб'єктами різних ліній внутрішнього контролю.

50. Надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах способи здійснення внутрішньої та зовнішньої комунікації, з урахуванням напрямку та учасників комунікації, характеру комунікації, питання, щодо якого здійснюються комунікації та вимог законодавства України.

51. Надавач фінансових послуг має право запроваджувати внутрішню систему повідомлення працівниками (включаючи конфіденційно) про виявлені ризики порушення вимог законодавства України та внутрішніх документів. Порядок роботи такої системи, у разі запровадження, має бути визначено внутрішніми документами та доведено до відома всіх працівників надавача фінансових послуг.

52. Надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах заходи з контролю під час здійснення зовнішньої комунікації, включаючи порядок отримання інформації від зовнішніх користувачів, її перевірки та передавання цієї інформації в межах організаційної структури надавача фінансових послуг.

53. Суб'єкти внутрішнього контролю, уповноважені здійснювати зовнішні комунікації, зобов'язані дотримуватись вимог законодавства України та внутрішніх документів надавача фінансових послуг щодо нерозголошення інформації з обмеженим доступом.

54. Надавач фінансових послуг, здійснюючи внутрішню та зовнішню комунікацію, зобов'язаний дотримуватись критеріїв якості інформації, визначених у пункті 46 розділу IX цього Положення.

55. Надавач фінансових послуг має право встановити у внутрішніх документах порядок проведення оцінки якості та ефективності внутрішніх та зовнішніх комунікацій, їх впливу на ефективне функціонування системи внутрішнього контролю та на досягнення цілей його діяльності.

X. Моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг

56. Надавач фінансових послуг здійснює моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю відповідно до вимог цього Положення та внутрішніх документів з метою:

1) оцінки якості роботи системи внутрішнього контролю за певний період часу;

2) визначення здатності системи внутрішнього контролю забезпечити досягнення цілей його діяльності, включаючи визначення імовірності виникнення та оцінку суттєвості потенційно можливих недоліків системи внутрішнього контролю, що можуть спричинити негативний вплив на досягнення цілей;

3) розроблення заходів, спрямованих на мінімізацію негативного впливу з метою вдосконалення системи внутрішнього контролю.

57. Надавач фінансових послуг обирає види заходів з моніторингу системи внутрішнього контролю, включаючи моніторинг ефективності процедур з контролю та оцінку ефективності системи внутрішнього контролю, як комбінацію поточних та періодичних заходів з моніторингу з урахуванням установлених цілей діяльності, кількості та складності видів контролю, ймовірності виникнення недоліків, а також кваліфікації та досвіду працівників.

58. Надавач фінансових послуг має право визначати у внутрішніх документах, окрім суб'єктів третьої лінії внутрішнього контролю, й інших працівників надавача фінансових послуг, уповноважених здійснювати моніторинг ефективності внутрішнього контролю.

59. Заходами, дотримання яких свідчить про впровадження та функціонування моніторингу ефективності як компонента системи внутрішнього контролю надавача фінансових послуг, є:

1) надавач фінансових послуг визначає у внутрішніх документах порядок здійснення поточних та періодичних перевірок відповідності законодавству України та внутрішнім документам, якості та ефективності системи внутрішнього контролю;

2) надавач фінансових послуг забезпечує належне здійснення уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю оцінок компонентів системи внутрішнього контролю та своєчасне повідомлення про виявлені недоліки системи внутрішнього контролю та/або допущені суб'єктами внутрішнього контролю порушення та причини їх вчинення, відповідальних за прийняття рішення про здійснення коригувальних заходів, усунення порушення та/або внесення змін до внутрішніх документів.

60. Суб'єкти третьої лінії внутрішнього контролю надавача фінансових послуг (структурний підрозділ/ окрема посадова особа визначена вищим органом управління для проведення внутрішнього аудиту) зобов'язані здійснювати загальну оцінку ефективності системи внутрішнього контролю, у відповідності до вимог законодавства України, включаючи нормативно-правового акту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг щодо проведення внутрішнього аудиту (контролю).

61. Надавач фінансових послуг здійснює обов'язкові поточні та періодичні заходи з моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю.

Поточні заходи з моніторингу здійснюються з метою оперативного виявлення та усунення недоліків системи внутрішнього контролю. Відповідальність за проведення таких заходів можуть нести суб'єкти другої лінії внутрішнього контролю (за наявності) в межах повноважень.

Періодичні заходи з моніторингу, включаючи оцінку ефективності системи внутрішнього контролю, здійснюються суб'єктами третьої лінії внутрішнього контролю з метою виявлення недоліків після факту події.

62. Суб'єкти третьої лінії внутрішнього контролю надавача фінансових послуг (структурний підрозділ/особа, на яку покладено виконання функцій внутрішнього аудиту) зобов'язані за результатами здійснення моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю складати звіти, що надаються на розгляд вищому органу управління надавача фінансових послуг.

Звіти, що надаються вищому органу управління надавача фінансових послуг, мають містити інформацію про виявлені недоліки системи внутрішнього контролю та порушення, аналіз причин їх виникнення, ймовірні наслідки, до яких можуть призвести ці недоліки, рекомендації/пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, процес контролю за станом виконання рекомендацій/пропозицій, затверджених раніше.

63. Надавач фінансових послуг забезпечує надання звітів щодо результатів моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю також працівникам, які відповідають за здійснення коригувальних заходів, та керівникам у межах визначених повноважень.

XI. Вимоги до організації системи внутрішнього контролю в небанківських фінансових групах

64. Відповідальна особа небанківської фінансової групи зобов'язана розробити та прийняти на рівні всієї групи документи, якими встановлюються принципи розробки та затвердження внутрішніх документів небанківської фінансової групи/ надавача фінансових послуг, побудови та організації ефективної системи внутрішнього контролю та її компонентів, визначених у пункті 21 розділу V цього Положення, порядку здійснення контролю за дотриманням внутрішніх документів та звітування.

65. Відповідальна особа небанківської фінансової групи забезпечує належне функціонування та розвиток системи внутрішнього контролю всередині групи, включаючи шляхом прийняття загально групових внутрішніх документів, проведення навчання суб'єктів трьох ліній внутрішнього контролю, забезпечення здійснення комунікації між суб'єктами внутрішнього контролю окремих учасників групи.

66. Відповідальна особа небанківської фінансової групи має право встановлювати більш посилені вимоги до системи внутрішнього контролю у своїй групі, з урахуванням видів діяльності її учасників та портфелю ризиків.

67. Відповідальна особа небанківської фінансової групи має право розробити та затвердити внутрішні документи, які регулюють питання організації системи внутрішнього контролю, обов'язкові для всіх учасників небанківської фінансової групи забезпечувати їх належне дотримання.

Надавачі фінансових послуг, які входять до небанківської фінансової групи, не можуть бути обмежені у праві розробляти власні внутрішні документи щодо організації системи внутрішнього контролю, за умови, що такі документи не суперечать внутрішнім документам, передбаченим в абзаці першому пункту 67 розділу XI цього Положення.

68. Відповідальна особа небанківської фінансової групи має право приймати рішення про коригувальні заходи у рамках всієї групи, якщо виявлені порушення/недоліки мають значення для всієї групи/носять системний для групи характер.

69. Надавачі фінансових послуг, які входять до небанківської фінансової групи, несуть індивідуальну відповідальність за вчинені ними порушення вимог цього Положення.

70. Відповідальна особа небанківської фінансової групи:

1) забезпечує здійснення контролю за дотриманням небанківською фінансовою групою та її учасниками вимог щодо організації ефективної системи внутрішнього контролю;

2) забезпечує здійснення моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю в групі.

Додаток
до Положення про
організацію системи
внутрішнього контролю в
надавачах фінансових послуг
та небанківських фінансових
групах
(пункт 10 розділу III)

Перелік питань щодо внутрішнього контролю, які мають бути врегульовані у внутрішніх документах (внутрішньому документі) надавача фінансових послуг та/або небанківської фінансової групи

1. Організаційна структура надавача фінансових послуг, завдання, функції, повноваження органів управління та структурних підрозділів надавача фінансових послуг, включаючи повноваження щодо здійснення внутрішнього контролю.
2. Порядок розподілу та делегування повноважень у надавачі фінансових послуг.
3. Перелік та опис процесів, включаючи заходи та форми внутрішнього контролю.
4. Облікова політика надавача фінансових послуг.
5. Правила здійснення контролю за повнотою і точністю облікової інформації та достовірністю звітності надавача фінансових послуг, здійснення планування ефективного використання фінансових ресурсів з метою досягнення цілей діяльності надавача фінансових послуг.
6. Перелік функцій, що не має права виконувати один працівник надавача фінансових послуг та які потребують додаткового рівня контролю.
7. Регламенти/ порядки складання звітності (фінансової, статистичної, управлінської, податкової).
8. Правила підготовки, погодження та укладання надавачем фінансових послуг договорів.
9. Стандарти етичної поведінки працівників надавача фінансових послуг.

10. Порядок здійснення вищим органом управління, виконавчим органом та працівниками надавача фінансових послуг внутрішніх і зовнішніх комунікацій, включаючи обмін інформацією/документами.

11. Порядок обробки, зберігання, використання інформації, яка створюється надавачем фінансових послуг та отримується ним із зовнішніх джерел.

12. Перелік інформації з обмеженим доступом, порядок використання та розкриття такої інформації, включаючи порядок та процедури захисту персональних даних працівників та клієнтів надавача фінансових послуг.

13. Порядок надання, використання, контролю та скасування доступу працівників надавача фінансових послуг до інформаційних систем, уключаючи віддалений доступ.

14. Порядок проведення резервного архівування даних в інформаційних системах.

15. Порядок захисту інформації в інформаційних системах.

16. Процес подальшого контролю за якістю даних в інформаційних системах.

17. Правила використання працівниками надавача фінансових послуг корпоративної електронної пошти (не обов'язково для фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги).

18. Порядок реєстрації, зберігання інформації про інциденти інформаційної безпеки, управління інцидентами безпеки інформації (не обов'язково для фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, а також, які не надають фінансові послуги із використанням власних вебсайтів/мобільних додатків).

19. Порядок реєстрації, розгляду та опрацювання звернень до надавача фінансових послуг громадян, юридичних осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування.

20. Види, періодичність та порядок здійснення заходів з контролю, структурні підрозділи/працівників, відповідальні за проведення заходів з контролю, види, періодичність та порядок підготовки звітів, періодичність, порядок та осіб, уповноважених здійснювати розгляд звітів.

21. Перелік та опис способів здійснення моніторингу та контролю за функціями, які виконуються третіми особами, які залучаються надавачем фінансових послуг до виконання ключових процесів надавача фінансових послуг(у разі залучення таких осіб).

22. Перелік та опис способів здійснення моніторингу та контролю за наданням фінансових послуг відокремленими підрозділами та/або комерційними агентами/посередниками надавачів фінансових послуг (у разі їх наявності/залучення).

23. Порядок залучення/ призначення/ звільнення/ припинення повноважень осіб, на яких покладено виконання функцій другої та третьої ліній внутрішнього контролю.

24. Порядок здійснення моніторингу як компоненту системи внутрішнього контролю та визначення осіб, відповідальних за його проведення.

25. Порядок здійснення внутрішнього контролю за дотриманням законодавства України про захист прав споживачів фінансових послуг, внутрішніх документів та процесів надавача фінансових послуг.